

spomenutoga A. Cvitanića, u kojem se govori o nastanku dokumenta i njegovoj primjeni, o organizaciji komunalne vlasti i o pravnom sistemu komune. Pored novoga prijevoda prof. Cvitanića, preštampana je i Hanelova verzija. Ovo sadašnje djelo temeljito je priređeno i daje dobar uvid u onodobna kretanja u našoj primorskoj odnosno otočnoj komuni. Sâm dokument spomenik je i naše civilizacije i kulture — kako s pravom ističe priređivač — a, pored ostalog, vrijednost mu leži i u komplementarnim sadržajima koji govore i o suprotnostima u kojima je živjela ondašnja Korčula, ali donose i podatke o upornoj borbi Korčulana protiv stranoga presizanja. Naravno, na njegovu znanstvenom proučavanju treba još i dalje raditi, što naglašava i Antun Cvitanić. No, već i s ovom publikacijom dobili smo kapitalno izdanje naše znanosti i kulture. (PETAR STRČIĆ)

STJEPAN ANTOLJAK, »IZVORI I LITERATURA O PROŠLOSTI OTOKA RABA OD RANOGA SREDNJEG VIJEKA DO GODINE 1797«, Zadar-Rab 1986. Dosta rano od učenih Rabljana čula se uzrečica: »Arbe est caput mundi Roma secundi«. Dakako, Rab nije prvo mjesto svijeta, niti je Rim drugo — ali, taj otok ima i drugih osobitosti. Tako je opće poznata legenda kako je rapski klesar Marino na brdu Titan utemeljio naselje koje već stoljećima postoji kao samostalna državnica San Marino na Apeninskom poluotoku. Međutim, manje je poznato da druga legenda govori kako je Sv. Marin s Istoka u tadašnji Konstantinopol (današnji Carigrad) donio svilenu bubu, te da je taj redovnik bio iz Lopara na o. Rabu. Legende su nepouzdana izvori, ali nerijetko su zasnovane i na činjenicama. Što je u ovom slučaju točno — nije poznato, ali činjenica jest da se na Rabu pravila — svila, i to u tolikoj mjeri i tako kvalitetna da se jedini Rab na Jadranu 1018. god. obvezao novome, mletačkom gospodaru da će u prosincu svake godine davati tribut od deset libara svile. O svemu tome, a i o drugim problemima vezanim uz Rab, ima vrlo mnogo podataka u arhivskoj građi. Da se dođe do podataka o toj građi, trud nam je olakšao sveučilišni profesor u mirovini dr Stjepan Antoljak. Taj vrlo poznati historičar i poznavalac srednjega vijeka objavio je 1986. knjigu: »Izvori i literatura o prošlosti otoka Raba od ranoga srednjega vijeka do godine 1797«. Suizdavači djela (Posebna izdanja, sv. 4) su Zavod za povijesne znanosti i klasičnu filologiju Filozofskog fakulteta u Zadru i SIZ za kulturu Skupštine općine Rab. Pred nama nije samo bibliografija izvora i literature, već kritički osvrt znalca problema — S. Antoljaka, jer je i sâm bio arhivski radnik (u Rijeci i Zadru), a i autor je knjige o pomoćnim historijskim naukama. Nakon dugih godina prikupljanja podataka, autor je zalački popisao, ali i znanstveno obradio izvore o Rabu, uz pomoć paleografsko-diplomatičke analize i kritike. Započeo je s ocjenom povelja iz razdoblja hrvatskog kraljevstva u ranom srednjem vijeku, a završio s periodom XVIII st. (kada Rab ulazi u sastav austrijskih zemalja). Osvrnuo se i na literaturu — od Farlatijeva kapitalnoga djela »Illyricum sacrum« iz 1775. godine, pa do radova objavljenih u našim danima. Tako, npr., doznajemo da je na međi antike i ranoga srednjega vijeka — 533. god. u izvorima zabilježeno ime Raba, vidimo da se autor ne slaže s N. Klaić u vezi s njezinim dokazivanjem da su neki rapski izvori falsifikati, upozoreni smo na arhivalije o Rabu u našim i stranim arhivskim spremištima, itd. Djelo prof. Antoljaka značajan je prilog jugoslavenskoj historiografiji, a u okviru nje naročito povijesti Kvarnerskog primorja. Jer, prošlost o. Raba

usko je vezana i s poviješću njegovih susjeda, pa će objavljeno djelo u znatnoj mjeri olakšati dalja znanstvena istraživanja. (PETAR STRČIĆ).

IZVORI ZA POVIJEST OTOKA CRESA I LOŠINJA. Otočki ljetopis Cres Lošinj 5, Mali Lošinj 1984. Otočni arhipelag koji sačinjavaju Cres, Ilovik, Lošinj, Susak, Vele i Male Srakane i koji danas sačinjavaju komunu Cres-Lošinj sa sjedištem u Malom Lošinj, ima vrlo bogatu povijest — od prehistorijskih vremena do danas. Poznato naročito iz helenskih vremena (Apsirtidi — iz mita o zlatnom runu i argonautima), to je otočje dalo, npr., i jednog Franju Petrisa (Franciscus Patricius), a u 19. st. postalo je jedno od vodećih brodarskih i brodogradilišnih centara na Mediteranu. Ima — u odnosu na druge otoke — i relativno mnogo objavljenih radova o njima, pa i onih koji govore o njihovoj prošlosti (Botterini, Bonicelli, Nicolich, Vidulich, Gerolami, Kojić, zbornik o Susku, itd.). Od 1973. god. ovdje izlazi i zbornik »Otočki ljetopis«, čiji je sv. 5 posvećen »Izvorima za povijest otoka Cresa i Lošinja« (Mali Lošinj 1984, str. 299, te osam strana fotografija). Glavni i odgovorni urednik je Julijan Sokolić. Zapravo sadržaj je toga sve-ska rezultat savjetovanja održanog od 21—23. travnja 1982. u Malom Lošinj, koje su organizirali Društvo arhivskih radnika Zajednice općina Rijeka, Društvo arhivskih radnika Hrvatske, SIZ kulture općine Cres-Lošinj, historijski arhivi Pazina i Rijeke, te povijesna društva Istre i Rijeke; pokrovitelj skupa bila je Skupština općine Cres-Lošinj, a organiziran je u povodu Dana oslobođenja komune i 40-godišnjice osnutka mornarice NOVJ. (Zanimljivo je da je u toku savjetovanja direktorica Staroslavenskog zavoda »Svetozar Rittig« u Zagrebu dr Anica Nazor objavila značajnu vijest — da je »marom Josipa Vlahovića u samostanu franjevac konventualaca u Cresu pronađen neobično vrijedan i za našu kulturu posebno dragocjen primjerak jednog od najstarijih pisanih glagoljskih knjiga, Misal iz 1494. godine«).

Pored tekstova pet pozdravnih govora, u zborniku je objavljeno i nekoliko manjih znanstvenih i stručnih članaka te tekstova opće publicističke vrijednosti: V. Velebit, »Političke borbe sa zapadnim saveznicima za priključenje Istre i Slovenačkog primorja Jugoslaviji«, A. Kalpić, »Pomorski desanti snaga NOVJ i JA za oslobođenje Cresa i Lošinja — vojnopolitički značaj«, A. Giron, Prilog proučavanju NOB-a na otocima Cresu i Lošinj, P. Strčić, »Prilog za biografiju dra Francesca Vidulich (Franje Vidulića)«, N. Crnković, »Neke značajke statusa i ustrojstva osorske komune u doba mletačkog vladanja«, L. Margetić, »Općinsko uređenje Cresa u rimsko doba« i J. Sokolić, »Neki prilozi za sintezu novije povijesti otoka Lošinja (1918—1945)«. No, kako je već u naslovu zbornika precizirano, bit ovoga sveska »Otočkog ljetopisa« izvori su, arhivski i drugi, koji bitno mogu pridonijeti bržem i boljem proučavanju ovog dijela Kvarnerskih otoka, ali i njihovih veza sa susjednima, pa i s udaljenijim sredinama. Objavljeni su ovi radovi: »Neobjavljeni antički materijal s otoka Cresa i Lošinja u arheološkom muzeju Istre u Puli« (R. Matijašić), »Dva fragmenta rimskog simbola vjere iz Osora« (A. Benveniste), »Navještaji Uskrsa u osorskom evanđelistaru i njihovi staroslavenski i hrvatski prijevodi« (M. Pantelić), »Glagoljicom pisani izvori Lošinja i Cresa« (D. Klen), »Nerezinska kronika« (B. Fučić), »Neki arhivski izvori za povijest pomorstva i brodarstva Cresa i Lošinja« (R. F. Barbalić), »Arhivska građa o Cresu i Lošinj u Historijskom arhivu u Zadru« (Š. Peričić), »Arhiv Krčke biskupije« (M. Bolonić), »Izvori za povijest Cresa i Lošinja u Histo-